

ŠVÉDSKÁ POLITIKA ARCHITEKTURY V LETECH 2010–2015

Od prosince 2010 vycházejí v Bulletinu ČKA zkrácené verze politik architektury jednotlivých členských států Evropské unie. Po dokumentech ACE a Vládním programu politiky architektury Finska, Holandska, Irska a Norska přinášíme Švédskou politiku architektury.

Švédsko má svůj akční program pro architekturu, tvorbu a design již od roku 1998, kdy Riksdag (švédský parlament) přijal program Framtidsformer (Plány pro budoucnost). Architektura a politika představuje jednak rozpracování, jednak konkretizaci národního programu Plány pro budoucnost. Chceme ukázat, jak bychom mohli – a měli – plánovat, budovat, stavět, vybavovat a zařizovat tak, abychom tvořili společnost a hmotné prostředí, které bude splňovat základní předpoklady pro dobré životní podmínky. Vytváříme konkrétní řešení a na příkladech kvalitně vedených projektů a postupů ukazujeme, jak se dá stanovených cílů dosáhnout.

KVALITA ŽIVOTA A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Architektura je všude kolem nás, neboť se týká jak praktické funkce, tak poznání. Kvalitní hmotné prostředí nás samo o sobě nemůže učinit šťastnými. Ale jedno je jisté: architektura a městské plánování ovlivňuje nás i naše úsilí o dosažení vysoké kvality života a důstojné existence. Jestliže si dáme záležet na kvalitě, přijmeme dlouhodobě udržitelný přístup a budeme při utváření svého hmotného prostředí jednat s rozvahou a opatrně, budeme s to přispět ke zlepšení kvality života jednotlivců i obyvatel obecně.

HODNOTA A RŮST

Nové hodnoty se vytvářejí tehdy, když se prosazování ekologického inženýrství setká s inovativním architektonickým myšlením, když jde tvořivý design ruku v ruce s novátorským technickým myšlením. Práce architekta často klade hodnotový základní kámen projektu tím, že sleduje možnosti, stanoví správné místo, najde vhodné řešení, vytvoří co možná nejatraktivnější prostředí a vyhledá optimální zdroje. Tak se v několika stupních tvoří nové obchodní možnosti pro majitele a stavebníky a zvětšují se perspektivy budoucího zhodnocení projektu.

Příležitosti pro zhodnocení v dlouhodobém horizontu jsou největší ve fázi nápadu a vývoje projektu. Pokud bychom to poněkud zjednodušili, rozdělení nákladů ve stavbě nebo při stavebně-inženýrském projektu může být rozepsáno asi následovně: 1 euro na vývoj programu, 10 eur na plánování, 100 eur na stavbu a 1000 eur na řízení. Z toho vyplývá, že patřičné promyšlení projektu v raném stadiu je v podstatě zadarmo, zatímco chyba ve správné rozvaze v témže raném stadiu je extrémně drahá. Jedno euro navíc za promyšlení a plánování může později ušetřit stonásobně víc. A tak může úspěch nebo selhání projektu zcela záviset na architektonické analýze jeho možností a na jeho či její volbě řešení.

Podněty a odpovědnost

Jako občané se všichni chceme těšit z dobře vystavěných městských prostředí, ulic a parků. Chceme vidět přívětivé veřejné budovy a chceme se pohybovat mezi precizně navrženými venkovními prostranstvími. Budujeme naši společnost vrstvu po vrstvě, neustále rozvíjíme a vylepšujeme to, co už bylo postaveno. Toto budování je procesem náprav minulých chyb a tvorby nových prostředí, která se řídí našimi poznatky o budoucnosti tak, abychom lidem poskytovali lepší prostředí než to, s nímž jsme slavili úspěch v minulosti.

Zodpovědnost za podobu našeho společného hmotného prostředí se dělí mezi mnoho jednotlivých složek. Politika, trh, architekti a plánovači – každý má své úkoly a svůj díl zodpovědnosti za tvorbu veřejného prostředí, v němž je naše místo k životu dnes a bude i zítra. Riksdag se usnesl, že stát má jít ve výstavbě a v zadávání architektonických zakázek příkladem.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Nahlížet na politiku architektury a na udržitelný rozvoj jako na interdisciplinární otázky a koordinovat prostředky a kompetence mezi ministerstvy. Vytvořit ucelenou platformu pro shromažďování zkušeností a znalostí, informací a poradenství.

II. Vytvořit legislativu pro plánování a výstavbu tak, aby mohl být rozvoj měst více založen na holistickém hledisku. Upřednostnit hlavní cíle prostřednictvím jasně a podrobně stanovených environmentálních cílů. Stanovit jasnější pravidla v otázkách prolínání zájmů různých odvětví.

III. Sestavení komise, jež by zajišťovala, aby úřady pro stavební inženýrství a správu nemovitostí, jako jsou Správa železnic Švédska, Švédská kancelář pro opevnění, Úřad pro civilní letectví, Národní památkový úřad, Úřad pro národní majetek a Švédská správa silnic, tvořily kvalitní programy pro architekturu a design. Sledovat a vyhodnocovat práci těchto státních úřadů.

IV. Vykládat a prezentovat národní cíle pro architekturu v podobě poradenských služeb, kterou by mohly využívat i další státní úřady, společností a státem zřizované provozy.

V. Zřídit celonárodní internetové stránky s informacemi o rozšiřování znalostí, které by zároveň návodně pojednávaly o udržitelném rozvoji měst a kvalitě architektury a designu.

Návrhy Švédské asociace architektů pro místní politiky v městských a krajských zastupitelstvech

I. Vytvářet místní programy a dlouhodobé strategie pro udržitelný rozvoj a architekturu

Architektura kolem nás

Pečlivě plánované školní prostředí vtiskuje dětem pozitivní obraz veřejného prostoru a ukazuje jim, jak je důležité mít přístup na místa, kde se můžeme setkávat bez ohledu na své zázemí. Důležité je prostřední nemocnic a dalších budov určených pro péči a ošetřování, naše pracoviště i další denně používané provozy.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Aby úřady pro povolování staveb, stavební inženýrství a správu nemovitostí sestavily jasné plány činnosti, soupis potřeb a analýzy dopadu

Turning Torso, Malmö / Santiago Calatrava, 2005

na vnitřní prostředí svých budov a aby tyto budovy obecně představovaly příklad dobré praxe v tvorbě podobných prostředí.

II. Soustředit se na rozšíření znalostí a aktivního přístupu a vést výzkum s ohledem na různé aspekty bezprostředního vnitřního prostředí.

III. Školit více architektů interiérů a investovat do výzkumu v oblasti architektury interiérů

Návrhy Švédské asociace architektů pro místní politiky v městských a krajských zastupitelstvech

I. Vytvořit jasné akční plány, soupis potřeb a analýzy dopadu týkající se interiérů obecních/krajských budov.

II. Zajistit, aby městská/krajská zastupitelstva využívala svého vlivu na architekturu interiéru tak, aby byla především s to zadávat a pořizovat vysoce kvalitní vnitřní prostředí.

Město

Budoucnost vyžaduje změnu našeho způsobu života i rozvoje našich měst, abychom mohli vytvářet udržitelnou společnost. Uvědomujeme si, že emise oxidu uhličitého se budou muset radikálně omezit. Města nabízejí služby, pracovní příležitosti a pospolitost ostatních lidí. Město je třeba plánovat a rozvíjet tak, aby lidé mohli žít jeden druhému nablízku v prostředí umožňujícím vysokou kvalitu života. Od roku 2008 žije více než polovina lidstva ve městech. V Evropě je tento podíl odhadován na 80 procent populace.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Vypracovat takovou politiku architektury a městskou politiku, která by kladla trvale udržitelný rozvoj na čelná místa politické agendy.

II. Vyvinout plánovací nástroje, které by byly vhodné pro stávající zastavěná prostředí a které by koherentně spravovaly městská prostředí

Návrhy Švédské asociace architektů pro místní politiky v městských a krajských zastupitelstvech

I. Umožnit, aby bylo město komplexní a multifunkční. Zaměřit politiku na větší rozmanitost a vyhnout se normám, oborově omezenému myšlení, operacím širokého rozsahu a komercializaci, což zpřičňuje slítní nové výstavby do jedné jediné formy a zjednodušuje městské struktury. Plánovat s důrazem na různorodost osídlení a forem výstavby.

II. Plánovat přes hranice měst. Lidé se pohybují i přes tyto hranice a je třeba společného plánování pro zajištění potřebných komunikací a služeb.

III. Nastartovat úzkou spolupráci mezi politiky a městskými architekty a plánovači. To je zásadní, má-li být politická vize vtělena do dlouhodobého a udržitelného plánování.

IV. Posílit městské architektonické a plánovací kanceláře a lépe než dosud využívat znalostí urbanistů, architektů, krajinářských architektů a architektů-plánovačů.

Městská krajina

Máme společné právo přístupu do přírody, ale také společné právo přístupu do města, veřejného prostoru. Pokračující migrace do měst vyžaduje zlepšení městské krajiny. Otevřená veřejná prostranství – náměstí, parky, hřiště a zelené pásy – ve městech a v jejich blízkém okolí se stávají stále důležitějšími a využívá jich stále více lidí s tím, jak se města zhušťují.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Vytvářet pro města jasné plány zohledňující společenskou i ekologickou hodnotu parků, stejně jako jejich údržbu a udržitelnost. Je třeba zdůraznit a zhodnotit ekonomický význam parků s ohledem na náklady na jejich údržbu.

II. Využívat ucelené a podrobné rozvojové plány jako nástroje pro ochranu městských parkových prostor. Dát městskému zahradnímu architektovi reálnou pravomoc při utváření parků.

III. Trvat na tom, aby se developeři v souvislosti s městskou výstavbou a rozvojem finančně podíleli na tvorbě veřejných prostor podobně, jako je tomu v případě majitelů nemovitostí v centru města. Blízkost kvalitních veřejných prostranství zvyšuje hodnotu nemovitostí a bydlení.

IV. Sjednotit zodpovědnost za všechna městská a obecní veřejná prostranství namísto decentralizace na úroveň městských částí. Plány městské krajiny jsou strategickou urbanistickou záležitostí.

Komunikace

Blízkost, pohodlí a bezpečnost jsou v každodenním životě důležitými faktory. Moderní člověk je stále více závislý na časovém rozvrhu každodenního života. Správné rovnováhy mezi dopravní dostupností a plynulým provozem lze dosáhnout vhodným, koordinovaným plánováním dopravní

Moderna Musset, Malmö / Bolle Tham, Martin Videgård, 2009

UrbanaVillor, Malmö / Working collective UrbanaVillor, Cord Siegel, Pontus Åqvist, Karin Larsson, 2008

infrastruktury a sídel. Automobil se stal největším ekologickým problémem měst. Je zásadní, aby tato prostředí byla utvářena způsobem, jenž umožní cestujícím se při přepravě socializovat, pracovat či odpočívat.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Investovat do nových efektivních soustav železniční dopravy s ústředními spojeními do růstových oblastí. Železniční síť je třeba rozšířit tak, aby se vyhovělo různým požadavkům na různé druhy dopravy při současném omezení emisí oxidu uhličitého v dopravě.

II. Koordinovat plánování celostátních přepravních systémů s rozvojem měst, který řídí sama města. Investovat do ekologicky šetrných hromadných dopravních prostředků.

Návrhy Švédské asociace architektů pro místní politiky v městských a krajských zastupitelstvech

I. Investovat do místních systémů hromadné dopravy se širokou dostupností a spolehlivostí, které navazují na celostátní železniční síť v místních dopravních uzlech.

II. Plánovat společně přes hranice měst v souladu s oblastmi, v nichž občané pracují, a s ohledem na potřebu dobře fungujících přepravních služeb a na každodenní život občanů.

III. Upřednostňovat pečlivé plánování ulic, aby se z nich staly skutečně veřejné prostory města – místa, kde se mohou lidé setkávat.

Integrace

Chceme společnost, která umožní lidem s rozdílnými životními zkušenostmi a různým zázemím vzájemně se sblížit.

Návrhy Švédské asociace architektů pro městské politiky

I. Zainteresovat občany na plánování a stanovit výchozí bod na základě místní situace a kontextu. Účast lidí žijících a pracujících v dané čtvrti je základní podmínkou schopnosti tuto čtvrt' zdokonalit a rozvinout a zajistit bezpečnost. Úspěšná integrace vyžaduje koordinaci různých hmotných i společenských aspektů a je závislá na účasti a souhlasu samotných obyvatel.

II. Promístit stavební činnost tak, aby ve všech částech města byly přítomny různé druhy bydlení v různých vlastnických formách. Zavést kolektivní zodpovědnost za nabídku bydlení ve městě a aktivně podporovat výstavbu bytů, která směřuje k integraci. Plánovat města tak, aby obyvatelé měli co nejlepší umístění bydlíšť, škol, služeb, kulturního výtěží a kvalitních venkovních prostředí.

III. Vytvářet místa setkávání, překonávat bariéry a zlepšovat komunikace mezi jednotlivými částmi města.

IV. Budovat jedinečné objekty v zanedbaných oblastech, čímž se mezi místními lidmi posílí pocit sounáležitosti s celým městem.

Bydlení

Bytová výstavba ve Švédsku hraje v moderních dějinách zásadní roli v utváření švédské identity.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Spustit otevřenou společenskou diskusi o bytové nabídce, požadavcích, odpovědnosti a o otázkách kvality. Podrobně a zblízka zhodnotit švédský trh s bydlením a tuto akci opakovat v pravidelných intervalech. Udržovat

živoucí a pokračující fórum, do něž by byli přizváni zástupci měst, stavitelů bytů, plánovačů a architektů. Zvolit formu dialogu, nikoliv tradiční formu vládní komise nebo šetření. Vyčlenit k těmto účelům finanční zdroje.

II. Poskytovat zvláštní podporu výstavbě dostupného bydlení. Nový rozvoj výstavby nabízí nejlepší možnosti ozdravení nedostatečného bytového fondu. Zvláštní pozornost by měla být věnována kvalitní nízkonákladové výstavbě.

III. Financovat novou formu výzkumu bydlení. Výzkum bydlení ve Švédsku je již zanedbaný. V důsledku deregulací v 90. letech se znalosti týkající se vysoké kvality a zvyklostí v bydlení vytratily nebo byly odšunuty do pozadí. K obratu tohoto vývoje je nutný výzkum.

Návrhy Švédské asociace architektů pro městské politiky

I. Shromáždit síly ke zlepšení bytové situace pro mladé lidi. Je nepřijatelné, aby měl pouze jeden ze dvou mladých lidí nezávislé bydlení a aby poměr těch, kteří mají vlastní bydlení, stále klesal.

II. Pořádat soutěže a veletrhy bydlení. Soutěže a veletrhy bydlení jsou vyzkoušenou cestou ke zlepšení rozvoje bytového fondu. Také tvoří tolik potřebnou platformu pro diskusi a debaty o našich domovech.

III. Sestavit programy a zahájit ekologicky vyhovující výstavbu domů ve městech. Stanovit směrnice pro ekologický dopad v průběhu stavby i po dobu životnosti budov. Jasně stanovit, jak se při plánování a procesu výstavby vypořádat s otázkami životnosti, zdraví a komfortu, šetření energiemi a řízení zdrojů.

IV. Rozdělit výstavbu bytů mezi větší počet developerů. Opakování ve velkém měřítku už není pro optimalizaci bytové výstavby zapotřebí. Kratší stavební lhůty a větší počet hráčů zajistí rozmanitost bytového fondu.

UDRŽITELNÁ VÝSTAVBA

Technologie, které jsou jen jednou stranou této záležitosti, musí být založeny na zásadách ekologické, ekonomické i společenské udržitelnosti. Cíl švédské environmentální kvality, tedy „dobře zastavěné prostředí“, znamená, že zastavěné prostředí musí poskytovat prožitek krásy a pohody, musí být různorodé, musí umožňovat žít život naplno, nesmí vystavovat lidi hluku a musí poskytovat slunce, čistou vodu a čistý vzduch.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Zavést efektivní ekonomické nástroje pro podporu čistých staveb.

II. Zavést jednotnou ekologickou certifikaci. V současnosti existuje několik ekologických certifikačních systémů, národních i mezinárodních. Je třeba jasná a jednotná národní certifikace, která zformuluje pravidla pro výstavbu v sociální i administrativní perspektivě.

III. Vytvořit jasný systém podpory inovací. Je třeba podporovat úzkou spolupráci mezi architekty, inženýry a developery, aby byla vytvářena čistá prostředí, jež budou zároveň atraktivní. Jednou formou takové podpory jsou zvláštní soutěže založené na předem stanovených environmentálních cílech. Další formou je podpora plánů, které se týkají budov, jejichž ekologické požadavky přesahují obvyklou úroveň.

Návrhy Švédské asociace architektů pro městské politiky

I. Vzít jako příklad některou ekologicky šetrnou a energeticky úspornou budovu. Využít stávajících možností ke stanovení pravidel v souvislosti s parcelací.

Unikátní environmentální projekt nové čtvrti Hammarby Sjöstad, Stockholm / Stockholm City Planning Bureau (master developer), Jan Inghe-Hagstrom (hlavní architekt), 2001, panoramatický pohled

Dědictví

Naše památkové dědictví není jen to, co předchází generace za stálí postavily. Co stavíme dnes, je dědictvím zítřka. Když tedy dnes plánujeme budovy, je to důvod se ptát sebe sama, co po sobě hodláme zanechat budoucím generacím.

Návrhy Švédské asociace architektů pro politiky na všech úrovních

I. Využívat znalosti a rozvinuté technologie k zušlechťování a obnově budov a prostředí vybudovaných v dobách všech minulých generací.

II. Definovat a chránit památkovou hodnotu stávajících budov a klást důraz na hodnotu dědictví teprve plánovaných staveb.

III. Uchovávat památkovou hodnotu krajiny a pečovat o ni.

Znalosti

Mají-li být lidé schopni utvořit si k svému zastavěnému prostředí vztah a formulovat své požadavky na něj, je zapotřebí otevřená a živá diskuse o architektuře a jejím přínosu pro jedince i pro život společnosti. To ale na druhou stranu vyžaduje jisté znalosti. Od architektů se očekává odborná znalost, získaná v systému architektonického a plánovacího vzdělávání a výzkumu. Developeři a stavebníci, správci nemovitostí, podnikatelé i techničtí konzultanti, ti všichni musejí mít základní znalosti o architektuře, aby měli v rámci svých oborů správně rozhodovat a zaujímat správná stanoviska. Všechny postgraduální studijní obory týkající se plánování, výstavby nebo správy nemovitostí by měly zahrnovat úvod do architektury – obecný kurz týkající se úlohy a významu architektury v městském rozvoji.

Povědomí o významu architektury pro naše hmotné prostředí a životní podmínky se tedy musí předávat již v rámci školních osnov. To se může realizovat za pomoci samotné architektury, zastavěného prostředí, památek a veřejných prostor coby výukových pomůcek, učebního materiálu a zdroje informací ve vzdělávacím procesu.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu, Riksdag a představitelů vyššího vzdělání

I. Zajistit dlouhodobě udržitelné financování studijních programů zaměřených na architekturu a rozvoj měst na mezinárodně konkurenceschopné úrovni.

II. Vytvořit omezený počet velkých mezinárodně konkurenceschopných výzkumných projektů pro výzkum v oblasti architektury a městského rozvoje.

III. Posílit a koordinovat zprostředkovávání výsledků výzkumů a z nich plynoucích zkušeností pro oblast architektury a rozvoje měst.

IV. Iniciovat široce založenou odbornou způsobilost mezi jednotlivými hráči na poli výstavby a v průmyslových oborech stavebního inženýrství, aby bylo dosaženo lepší spolupráce založené na holistickém pojetí městského rozvoje ve smyslu inovačních systémů.

V. Zlepšit povědomí o úloze a důležitosti architektury v životě společnosti, např. prostřednictvím zavedení úvodního kurzu architektury do všech studijních programů vyššího vzdělávání, které jsou nějakým způsobem spojené s městským plánováním, výstavbou a správou nemovitostí.

VI. Založit školu, která využívá architekturu, zastavěné prostředí, památkové dědictví a veřejné prostory jako učební materiál a zdroj znalostí. Zahnout výuku architektury do všech učitelských vzdělávacích programů, a tak vybavit učitele schopností využít architekturu a zastavěné prostředí jako učební materiál.

Vývoz

Architekt často bývá tím, kdo otevírá dveře dalším vývozcům – a ne jedná se jen o vývoz jiných konzultačních služeb, ale také environmentálních technických řešení. Znalosti v architektuře a plánování pro udržitelný městský rozvoj otevírají cestu vývozu široké palety environmentálních technologií. Jako stát musíme uchopit příležitosti, jež se nám nabízejí ve švédských architektech a plánovačích, kteří celosvětově udávají tón v plánování pro udržitelný městský rozvoj.

Návrhy Švédské asociace architektů pro vládu a Riksdag

I. Koordinovat úsilí vyvíjené na vývoz švédského know-how v rozvoji měst a architektuře. V těchto oblastech je třeba dlouhodobé strategické spolupráce mezi úřady zabývajícími se podporou vývozu a úřady, jež mají na starosti vytváření image Švédska v zahraničí.

II. Vyčlenit zdroje pro zvláštní obchodní mise zaměřené na vývoz ve spojitosti s udržitelnou výstavbou a plánováním pro udržitelný rozvoj měst.

III. Zajistit, aby byla švédská odbornost v záležitostech udržitelné výstavby prezentována na mezinárodních veletrzích a výstavkách v součinnosti s vývozními obchodními misemi.

Zakázky a kvalita

Zakázky plánování a architektonických služeb musejí být vždy založené na kritériu kvality. Architektonické služby nesmějí být nikdy vybírány na základě nejnižší ceny. Architektova schopnost splnit úkol, odbornost, zkušenost, způsobilost a tvořivost má větší váhu než účtovaná částka např. u veřejných zakázek. Ze široké praxe jasně vyplývá, že architektonické zakázky jsou stále více v zajetí co nejnižší ceny, ačkoliv každý souhlasí, že umělecké řemeslo by nemělo být pořízováno s vynaložením nejnižších možných nákladů. Tento trend má zničující dopad na kvalitu v sektoru veřejných staveb, stavebního inženýrství a designu interiérů a musí se obrátit na celostátní úrovni. Pokud se ceně za architektonické služby přikládá příliš velká váha, znamená to, že kvalitativní aspekty byly zatlačeny do pozadí.

Návrhy Švédské asociace architektů

I. Zajistit, aby všechny veřejné architektonické zakázky byly zadávány především na základě kvalitativního klíče a aby kvalita byla vždy hodnocena výš než cena zadávané služby.

II. Zadat úkoly Agentuře pro právní, finanční a správní služby a Švédskému orgánu pro hospodářskou soutěž, aby navrhly modely pro zadávání zakázek z oblasti tvořivých služeb, které by byly založeny dominantně na kvalitě, a aby zajistily příslušná školení pro úředníky zodpovědné za zadávání veřejných zakázek. Švédská asociace místních a regionálních orgánů by měla podobně podporovat zadávání veřejných zakázek městy a krajskými radami tak, aby byly vybírány na základě kvality, a nikoliv nejnižší nabídkové ceny.

III. Zajistit, aby státní i obecní úřady zainteresované na výstavbě a stavebním inženýrství využívaly jako způsob zadávání zakázek architektonické soutěže.

Švédská asociace architektů – www.cka.cc – zahraničí nebo <http://www.arkitekt.se>

Redakčně upraveno a kráceno. Plné znění je k dispozici v Kanceláři ČKA.

Townhouse, Landskrona / Elding Oscarson, Jonas Elding, Johan Oscarson, 2007–2009

Tellus Nursery School, Stockholm / Bolle Tham, Martin Videgård, 2010